

3. Závěr

Hospodářské výsledky kulturních odvětví dosažené v roce 2020 ukazují, že vzestupný vývoj nejvýznamnějších ekonomických ukazatelů po překonaném krizovém období let 2011–2013 byl v důsledku dopadů pandemie covidu-19 přerušen.

V porovnání s předcházejícím rokem 2019 se snížil celkový objem finančních zdrojů vstupujících do kultury (o 4,8 %), zejména pak těch, které pocházely ze sektoru domácností (o více než 9 %). V této souvislosti poklesly také ukazatele návštěvnosti kulturních zařízení (o téměř 55 %), inkasovaného vstupného (o téměř 59 %) a tržeb za vlastní výkony (o 9,3 %). Celkové výnosy se snížily o 5,1 %, zatímco náklady o 6,5 % a dosažený hospodářský výsledek vzrostl o 14 % (2,5 mld. Kč). V důsledku hlubšího poklesu tržeb za vlastní výkony v porovnání s náklady se snížil také stupeň soběstačnosti, který odpovídá relaci mezi tržbami za vlastní výkony a celkovými výdaji (z 90,3 % na 87,5 %). Naopak se mírně zvýšila celková zisková marže odrážející vztah mezi čistým ziskem a tržbami za vlastní výkony. Co se sektorového pohledu týče, zvýšení ziskové marže se týkalo všech sektorů, zatímco snížení stupně soběstačnosti zejména tradiční kultury. Z významných hospodářských ukazatelů je namísto uvést také výrazný meziroční pokles investičních výdajů (o 2,7 mld. Kč, tj. o 15,6 %).

V porovnání s rokem 2019 se snížila také úroveň makroekonomických ukazatelů. O více než 9 % klesla celková produkce a při výraznějším poklesu mezispotřeby se snížila hrubá přidaná hodnota vytvořená v kultuře (o 1,3 %). HDP vytvořený v kultuře se snížil o 4,7 % a podíl kultury na celostátním HDP poklesl z 1,61 % na 1,56 %. Tato skutečnost nasvědčuje výraznějšímu dopadu pandemie na kulturu v porovnání se souhrnem ostatních odvětví ekonomiky.

Příznivě se naopak meziročně vyvíjel ukazatel průměrných mezd. V podmínkách zvýšeného celkového počtu pracujících v kultuře a mírného poklesu přepočteného počtu zaměstnanců (o 8,2 % a –3,8 %) došlo k nárůstu nominální průměrné mzdy o 5,5 %, reálné o 2,2 % (v roce 2019 dosáhlo její meziroční nominální zvýšení téměř 11 %).

Z ostatních ukazatelů hospodaření lze příznivě hodnotit kladné saldo zahraničního obchodu ve výši 11,4 mld. Kč, které meziročně vzrostlo o více než 50 %. V rámci jednotlivých kulturních oblastí je třeba upozornit na pokračování poklesu ekonomického výkonu v periodickém a neperiodickém tisku ve sledovaném roce (pokles počtu vydaných titulů i nákladu a dále stupně soběstačnosti, podílu na počtu zaměstnanců v kultuře i na vytvořené HPH). Naopak se dále zlepšila úroveň hospodaření v oblasti audiovizuálních a interaktivních médií.

S hodnocením výsledků prvního roku pandemie se nabízí otázka týkající se rozsahu jejího ekonomického dopadu na kulturu. V zásadě lze rozlišovat tři druhy či úrovně hospodářských ztrát. Jsou to ztráty makroekonomické, mikroekonomické a individuální. První představují dopady, které lze vyčíslit v poklesu HDP, druhé souvisí se ztrátami v hospodaření na podnikové úrovni a poslední se ztrátami, které postihují jednotlivce působící v ekonomice (zaměstnanec, zaměstnavatel apod.).

Dopady pandemie do makroekonomických veličin v roce 2020 jsou výše popsány. Jejich koncentrovaným výrazem je pokles HDP vytvořeného v kultuře o 4,4 mld. Kč, tj. o 4,7 %.

Mnohem výraznější byly dopady pandemie do mikroekonomické (podnikové) úrovně hospodaření, a to v tradiční kultuře, jmenovitě v kulturním dědictví a ve scénickém umění. Pokud bychom vyjádřili celkový finanční dopad pandemie v těchto oblastech všestranným ukazatelem vytvořeného hospodářského výsledku (zisk, ztráta), tak se ukáže, že na rozdíl od 375 mil. Kč zisku v roce 2019 byla o rok později dosažená ztráta ve výši 331 mil. Kč. Zároveň v roce 2020 směřovalo do kulturního dědictví a scénického umění více provozních dotací (o 5,9 mld. Kč). Pokud odhlédneme od částek dotací, byl takto „očistěný“ hospodářský výsledek v roce 2020 o 6,6 mld. Kč nižší než v roce předcházejícím. Tato částka představuje (za jinak nezměněných okolností) skutečný ekonomický dopad v prvním roce pandemie,

kteřý byl z téměř 90 % kompenzován uvedeným meziročním zvýšením provozních dotací (o 5,9 mld. Kč). Nicméně nepokrytá část zmíněného negativního vlivu pandemie představovala v roce 2020 zhruba 706 mil. Kč.

Ekonomické výsledky kultury jako celku byly v roce 2020 ovlivněny zejména vývojem v její tržně orientované části, která svou vahou značně převyšuje tradiční kulturu (např. na hrubé přidané hodnotě podílem 67 % a na dosaženém zisku až 92 %). Tato část kultury nebyla ztíženými podmínkami hospodaření vyvolanými pandemií vážněji zasažena. Pokud i v případě kultury jako celku vyjdeme z výsledku hospodaření a odhlédneme od částek dotací provozního charakteru, zjistíme, že její hospodářský výsledek byl v roce 2020 (-6,6 mld. Kč) oproti roku 2019 (-4,4 mld. Kč) o 2,2 mld. Kč nižší. Tuto částku lze považovat za dopad prvního roku pandemie do ekonomických výsledků kultury. Byla však plně kompenzována přijatými provozními dotacemi, sponzorskými příspěvky apod., které v roce 2020 dosáhly téměř 27 mld. Kč (v roce 2019 jen 22,2 mld. Kč).

Rozsah individuálních ztrát lze do značné míry posoudit z vývoje průměrných mezd, ostatních osobních nákladů a (smíšených) příjmů podnikatelů v nejvíce postižené tradiční kultuře v letech 2019 a 2020.

Zatímco v kultuře v roce 2019 vzrostla nominální měsíční průměrná mzda meziročně o téměř 10,9 %, tak v roce 2020 to bylo o 5,5 %. Mzdové náklady se při nižším počtu zaměstnanců o 3 137 os. zvýšily o 495,7 mil. Kč. Reálný růst průměrné mzdy byl v roce 2019 vyšší (o 7,5 % v porovnání s 1,6 % o rok později).

Také v souboru pandemií nejvíce postižených poskytovatelů kulturních služeb (památky, muzea, divadla, kulturní domy a hudební tělesa) byl mzdový vývoj příznivý. V roce 2020 vzrostla průměrná mzda v těchto organizacích meziročně ještě více než v celém sektoru kultury, a to o 5,9 %.

Ostatní osobní náklady – vyplácené na základě dohod o pracovní činnosti a provedení práce – však poklesly o 312,4 mil. Kč, tj. zhruba o 26 % (více ve scénickém umění – o 36 %). Pracovníci na základě dohod proto byli – na rozdíl od zaměstnanců – dopady pandemie výrazně zasaženi.

Finanční a jiné ekonomické ztráty lze považovat za ztráty přímé a více či méně vyčíslitelné. Kultura však utrpěla i další, nepřímé a nemateriální ztráty, které se mohou v budoucnu ukázat jako závažnější. Mezi ně patří zejména ztráta kontaktů s publikem, ale i kontinuity kulturních aktivit, motivace umělců a tvůrců, oslabení tradic a jiné.

